

Sygn. akt I ACa 752/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2020 oku.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Górski (spr.)
Sędziowie:	SSA Edyta Buczkowska-Żuk SSA Agnieszka Bednarek-Moraś
Protokolant:	Ewa Zarzycka

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2020 roku, na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa L. N.

przeciwko M. L.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 25 września 2019 r. sygn. akt I C 1178/18;

I. oddala apelację;

II. nie obciąża powoda kosztami postępowania apelacyjnego należnymi pozwanej;

III. przyznaje pełnomocnikowi powoda z urzędu adwokatowi M. K. (1) od Skarbu Państwa - Sądowi Okręgowego w Szczecinie kwotę 6642 zł (sześciu tysięcy sześciuset czterdziestu dwóch złotych) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Edyta Buczkowska-Żuk Krzysztof Górski Agnieszka Bednarek-Moraś

Sygn. akt I ACa 752/19

UZASADNIENIE

Powód L. N. pozwem złożonym w dniu 26 września 2019 r. wniósł o zasądzenie od pozwanej M. L. na swoją rzecz kwoty 555.534,15 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 3 procent w stosunku miesięcznym od dnia 27 lipca 2002 r. do dnia zapłaty oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz pełnomocnika strony powodowej z urzędu kwoty 10.800,00 zł wraz z należnymi podatkiem VAT.

Uzasadniając żądanie powód wskazał, że w dniu 27 listopada 2000 r., przed wytoczeniem powództwa o zapłatę przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M., uzyskał zabezpieczenie dochodzonego roszczenia pieniężnego m.in. poprzez obciążenie hipoteką przymusową udziałów Spółdzielni (...) w dwóch nieruchomościach (nr ksiąg wieczystych: (...) i (...)). Z tych nieruchomości wydzielane były następnie lokale stanowiące przedmiot odrębnej własności, zaś do ich ksiąg dokonywano wpisów hipotek stanowiących roszczenie powoda. Następnie, w dniu 27 lipca 2002 r. Spółdzielnia zawarła z pozwaną umowę, na podstawie której stała się właścicielem lokalu mieszkalnego nr (...) w segmencie (...)zlokalizowanym w budynku nr (...) przy ul. (...) w M. oraz garażu nr (...)wraz z udziałem w częściach wspólnych budynku oraz udziałem w prawie własności objętych księgami wieczystymi nr (...) prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu. Dla lokalu ustanowiona została księga wieczysta o nr (...). Na skutek wniosku o uchylenie zarządzenia tymczasowego zgłoszonego przez Spółdzielnię Mieszkaniową (...) Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 28 września 2007 r. uchylił swoje postanowienie z dnia 27 listopada 2000 r. o zabezpieczeniu roszczenia hipoteką przymusową. Powód, jako wierzyciel, zwrócił się do Sądu Okręgowego w Szczecinie z wnioskiem o uchylenie postanowienia z dnia 28 września 2007 r. na podstawie 359 § 1 k.p.c., gdyż sąd orzekający nie wiedział o fakcie wytoczenia przez niego powództwa z zachowaniem terminu. Wniosek ten został oddalony przez Sąd Okręgowy, jednakże Sąd Apelacyjny w Szczecinie postanowieniem z dnia 31 października 2008 r. uwzględnił zażalenie wierzyciela i zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 września 2007 r. (uchylające zabezpieczenie). Przed wydaniem postanowienia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, tj. w dniu 26 lutego 2008 r. Sąd Rejonowy w Świnoujściu wykreślił hipotekę przymusową w kwocie 555.534,15 zł ustanowioną na rzecz powoda, co nastąpiło bez podstawy prawnej. Zdaniem powoda, z uwagi na powyższe, jest on nadal wierzycielem hipotecznym. Zgodnie zaś z art. 95 u.k.w.h. w razie wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej bez ważnej podstawy prawnej hipoteka wygasa po upływie lat dziesięciu. Termin ten był jednak w sprawie zawieszany i przerywany (stosowanie w drodze analogii przepisów o zawieszeniu i przerwaniu terminu przedawnienia zgodnie z art. 121 – 124 k.c.). Powód nie może także ponosić negatywnych konsekwencji ewentualnego przedłużania się postępowania sądowego.

W odpowiedzi na pozew pozwana M. L. wniosła o odrzucenie powództwa na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., ewentualnie o oddalenie powództwa, a także zasądzenie na rzecz pozwanej zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa. Pozwana podniosła zarzut braku legitymacji biernej do występowania w sprawie; nieudowodnienia wysokości dochodzonego roszczenia oraz wygaśnięcia/nieistnienia wierzytelności, która ma zabezpieczać hipoteka i tym samym wierzytelności z tytułu której powód dochodzi zapłaty. W uzasadnieniu pozwana podniosła, że powód wystąpił już przeciwko niej z roszczeniem o zapłatę wierzytelności hipotecznej, przysługującej mu wobec Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M.. W sprawach zawisłych przed Sądem Rejonowym w Świnoujściu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym skierowanych przeciwko pozwanej M. L., powód w każdej ze spraw zgłosił również żądanie zapłaty kwoty 350.000,00 zł. W sprawach oznaczonych sygn. akt I C 1185/15, 1186/15, 1186/15 Sąd Rejonowy oddalił w dniach 11 kwietnia 2018 r. i 25 kwietnia 2018 r. powództwa powoda o uzgodnienie treści księgi wieczystej. Z kolei sprawa dotycząca zapłaty kwoty 350.000,00 zł (sygn. akt I C 1012/17) zawisła przed tut. Sądem Okręgowym w Szczecinie (sygn. akt I C 1547/17) w wyniku pozwu z dnia 31 października 2015 r., zaś postanowieniem wydanym w dniu 5 czerwca 2018 r. zostało zawieszono do czasu prawomocnego zakończenia postępowania prowadzonego przed Sądem Rejonowym w Świnoujściu, sygn. akt I C 1012/17. Również w tym postępowaniu powód domaga się od pozwanej M. L. zapłaty kwoty 350.000,00 zł, a zasadność swojego roszczenia upatruje w tym, że pozwana jest dłużnikiem rzeczowym, który odpowiada za dług zabezpieczony hipotecznie tylko wtedy, gdy przeciwko niemu powód będzie posiadał tytuł egzekucyjny.

Zdaniem pozwanej, wierzytelność powoda, której zasądza się domaga, wygasła z uwagi na treść przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. 1997.121.770 ze zm.) wynika, że wobec niezłożenia wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego, Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w M., została uznana za podmiot wykreślony z rejestru z dniem 1 stycznia 2016 r. Powyższe wynika z brzmienia art. 9 ust. 1a ustawy, zgodnie z którym podmioty podlegające obowiązkowi wpisu do KRS, które były wpisane do rejestru sądowego na podstawie przepisów obowiązujących do dnia wejścia w życie tej ustawy i które do dnia 31 grudnia 2015 r. nie złożyły wniosku

o wpis do rejestru, uznaje się za wykreślone z rejestru z dniem 1 stycznia 2016 r. Ponadto, z dniem 1 stycznia 2016 r. Skarb Państwa nabył nieodpłatnie z mocy prawa mienie podmiotów, o których mowa w ust. 2a. Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność z nabytego mienia za zobowiązania podmiotów, o których mowa w ust. 2a oraz, że roszczenia wierzycieli podmiotów, o których mowa w ust. 2a. wygasają, jeżeli nie będą dochodzone przeciwko Skarbowi Państwa w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Jeżeli przed nabyciem mienia przez Skarb Państwa wierzyciel uzyskał tytuł egzekucyjny przeciwko podmiotowi, o którym mowa w ust. 2a. roszczenie stwierdzone w tym tytule wygasa, w przypadku gdy wierzyciel nie złoży wniosku o wszczęcie egzekucji w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. W konsekwencji decyzją Starosty (...) z dnia 31 sierpnia 2016 r. stwierdzono nabycie z dniem 1 stycznia 2016 r. przez Skarb Państwa, nieodpłatnie, z mocy prawa, mienia pozostałego po wykreślonym z Krajowego Rejestru Sądowego podmiocie, własności nieruchomości położonej w obrębie 20 miasta M., udziału w działce zabudowanej nr (...) pow. 0,3936 ha, dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz udziału w działce niezabudowanej nr (...) o pow. 0,0643ha, dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), stanowiących dotychczas własność Spółdzielni Mieszkaniowej (...) (co stanowiło konsekwencję zaniechania obowiązku rejestracyjnego). Stosownie natomiast do brzmienia art. 9 ust. 2c ustawy, roszczenia podmiotów, o których mowa w ust. 2a wygasają, jeżeli nie będą dochodzone przeciwko Skarbowi Państwa w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Jeżeli przed nabyciem mienia przez Skarb Państwa wierzyciel uzyskał tytuł egzekucyjny przeciwko podmiotowi, o którym mowa w ust. 2a, roszczenie stwierdzone w tym tytule wygasa, w przypadku gdy wierzyciel nie złoży wniosku o wszczęcie egzekucji w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Złożony przez powoda wniosek o nadanie klauzuli wykonalności uległ oddaleniu postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 8 grudnia 2017 r.

Pozwana zakwestionowała także wysokość dochodzonej przez powoda kwoty 555.534,14 zł wraz z odsetkami. W ocenie pozwanej wartość należącego do niej lokalu mieszkalnego nr (...) w segmencie (...) przy ul. (...) w M. wraz z garażem nr (...) jest zdecydowanie mniejsza niż szacowana przez powoda kwota 555.534,15 zł.

W piśmie procesowym z dnia 19 czerwca 2019 r. (k. 86 – 87) powód podtrzymał dotychczasowe stanowisko w sprawie oraz zakwestionował wszelkie twierdzenia strony przeciwnej poza wprost przyznanymi. Podniósł, że ewentualna zawisłość innych spraw toczących się pomiędzy stronami nie może stanowić podstawy do odrzucenia pozwu, gdyż Sąd zobowiązany jest odrzucić pozew jeżeli o to samo roszczenie toczy się już inne postępowanie cywilne, co w niniejszym przypadku nie występuje. Sprawy przedstawione przez stronę przeciwną mogą być powiązane z niniejszą sprawą, jednak nie można stwierdzić, że chodzi w nich o to samo roszczenie. Dodatkowo, zdaniem pozwanego chybiony jest również zarzut, że powód nie udowodnił wysokości dochodzonego roszczenia, gdyż kwota hipoteki wskazała została w księgach wieczystych oraz orzeczeniach sądowych, na które powołuje się powód. Przedmiotowa hipoteka została w okolicznościach niniejszej sprawy wykreślona, jednak wykreślenie to zostało dokonane bez podstawy prawnej (o czym wypowiedział się m.in. Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 grudnia 2009 r., III CZP 101/09 oraz Sąd Apelacyjny w Szczecinie w postanowieniu z dnia 31 października 2008 r., I ACz 645/08). Powód podniósł także, że pozwana posiada legitymację bierną, bowiem jest dłużnikiem hipotecznym jako właścicielka nieruchomości dla której prowadzona jest księga wieczysta, z której hipoteka została niesłusznie wykreślona. W ocenie powoda wiarygodność istnieje, bowiem zgodnie z art. 95 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece w razie wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej bez ważnej podstawy prawnej, hipoteka wygasa po upływie lat dziesięciu (który był jednak w niniejszym stanie faktycznym zawieszany i przerywany). Powód nie może tym samym ponosić negatywnych konsekwencji ewentualnego przedłużania się postępowania sądowego, co oznacza, że w drodze analogii powinno się stosować przepisy o zawieszeniu i przerwaniu terminu przedawnienia (art. 121 – 124 k.c.).

Wyrokiem z dnia 25 września 2019 roku Sąd Okręgowy odmówił odrzucenia pozwu, oddalił powództwo i obciążył powoda obowiązkiem zwrotu pozwanej poniesionych przez nią kosztów procesu.

Za podstawę faktyczną rozstrzygnięcia o powództwie Sąd przyjął następujące (uznane za bezsporne lub udowodnione) okoliczności faktyczne.

Pozwana M. L. jest właścicielem nieruchomości stanowiącej lokal mieszkalny nr (...) w segmencie (...) zlokalizowanym w budynku nr (...) przy ul. (...) w M. oraz garażu nr (...) wraz z udziałem w częściach wspólnych budynku oraz udziałem w prawie własności objętych księgami wieczystymi nr (...) prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu. Dla lokalu prowadzona jest księga wieczysta o nr (...).

Lokal ten pozwana nabyła na mocy aktu notarialnego – umowy ustanowienia odrębnej własności i sprzedaży lokali zawartej w dniu 27 lipca 2002 r. przed notariuszem A. O. ze Spółdzielnią Mieszkaniową (...) w M., w imieniu i na rzecz której występowali J. N. oraz M. K. (2). W akcie tym wskazano, iż w momencie nabywania lokalu, w działach IV ksiąg wieczystych nieruchomości należących do Spółdzielni Mieszkaniowej, tj. nieruchomości położonej przy ul. (...) o pow. 643m², dla której prowadzona była księga wieczysta o nr (...) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu oraz nieruchomości położonej przy ul. (...) stanowiącej działkę gruntu nr (...) o pow. 3.936 m², dla której prowadzona była księga wieczysta o nr (...) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu, wpisana jest m.in. hipoteka przymusowa w kwocie 555.534,00 zł na rzecz I. N. dla zabezpieczenia wycofanych wpłat na lokale mieszkalne. Podstawę wpisu stanowiło prawomocne postanowienie z dnia 27 listopada 2000 r. Sądu Okręgowego w Szczecinie, sygn. akt I Co 206/00.

Oprócz tego, pozwana jest również właścicielem lokalu niemieszkalnego stanowiącego garaż wewnętrzny nr (...) zlokalizowany w budynku nr (...) przy ul. (...) w M., dla którego prowadzona jest księga wieczysta o nr (...) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu.

W dniu 17 września 2007 r. Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w M. złożyła wniosek o uchylenie zarządzenia tymczasowego – postanowienia Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 27 listopada 2000 r. w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia powoda na nieruchomości pozwanej, w uzasadnieniu wskazując, iż wierzyciel nie dotrzymał wyznaczonego ww. postanowieniem terminu do wytoczenia powództwa, wobec czego zabezpieczenie upadło, jednakże do usunięcia jego skutków w postaci wykreślenia hipoteki niezbędne jest wykazanie przez dłużnika, że zabezpieczenie upadło, w drodze uzyskania zawnioskowanego postanowienia.

Wskutek powyższego, postanowieniem z dnia 28 września 2007 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie wydał postanowienie (sygn. akt I Co 206/00), w którym uchylił postanowienie z dnia 27 listopada 2000 r., w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia L. N. w postaci ustanowienia hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 555.534,15 zł na udziałach dłużnika Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M. w nieruchomościach, dla których Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadził księgi wieczyste nr (...). Sąd Okręgowy ustalił wówczas, iż zabezpieczenie udzielone przed wniesieniem pozwu upadło na podstawie art. 734 k.p.c. wskutek niewytoczenia przez L. N. powództwa w określonym terminie 14 dni.

Z kolei postanowieniem z dnia 31 października 2008 r. (sygn. akt I ACz 645/08) Sąd Apelacyjny w Szczecinie, wskutek zażalenia L. N., zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 września 2007 r. w sprawie o sygn. akt I Co 206/00. W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, iż w sprawie nie doszło do zmiany okoliczności uzasadniających uchylenie, bądź zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Powyższe potwierdzone zostało również w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2009 r., sygn. akt III CZP 101/09.

W piśmie z dnia 21 czerwca 2017 r. powód L. N. wniósł do Sądu Rejonowego w Świnoujściu powództwo m.in. przeciwko M. L., w trakcie którego wniósł m.in. o:

1) usunięcie niezgodności treści księgi wieczystej o nr (...), prowadzonej dla nieruchomości położonej przy ul. (...) – lokalu niemieszkalnego(...)z rzeczywistym stanem prawnym poprzez zamieszczenie w dziale IV tej księgi wieczystej wpisu o treści: hipoteka łączna z KW (...) w kwocie 555.534,15 zł na rzecz L. N. wraz z umownymi odsetkami w wysokości 3% w stosunku miesięcznym od dnia dokonania wpłaty do dnia zapłaty i kosztami procesu;

2) udzielenie powodowi zabezpieczenia w trybie art. 10 § 2 u.k.w.h. poprzez wpisanie w dziale III księgi wieczystej nr (...) ostrzeżenia o toczącym się postępowaniu przed Sądem Rejonowym w Świnoujściu w sprawie I C 1012/17 i ujawnienie zgłoszonego roszczenia o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym;

3) wyłączenie ze sprawy roszczenia L. N. przeciwko M. L. o zapłatę kwoty 350.000,00 zł do odrębnego postępowania i w tym zakresie przekazanie sprawy wg właściwości rzeczowej, tj. do Sądu Okręgowego w Szczecinie.

Sprawa prowadzona była pod sygn. akt I C 1012/17.

Postanowieniem z dnia 24 listopada 2017 r. Sąd Rejonowy w Świnoujściu uznał się za niewłaściwych rzeczowo w zakresie żądań zapłaty skierowanych przeciwko pozwanej M. L. i w tym zakresie sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Szczecinie

Przedstawiając wynik oceny prawnej żądania powództwa w świetle ustalonych faktów Sąd stwierdził, że powód upatrywał odpowiedzialności pozwanej za zapłatę dochodzonej kwoty w fakcie wykreślenia z księgi wieczystej należącej do niej nieruchomości o nr (...) hipoteki przymusowej bez podstawy prawnej, co nastąpić miało na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Świnoujściu z dnia 26 lutego 2008 r. Bezprawność wykreślenia potwierdzić miał z kolei Sąd Apelacyjny w postanowieniu z dnia 31 października 2008 r., a nadto Sąd Najwyższy w postanowieniu 4 grudnia 2009 r., III CZP 101/09. Powód twierdził zatem, iż pozwana ponosi odpowiedzialność rzeczową za zobowiązania wynikające z wpisu hipoteki opiewającej na ww. kwotę, stanowiącego konsekwencję zabezpieczenia przysługującego mu roszczenia przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M. poprzez obciążenie jej nieruchomości przedmiotową hipoteką, z których następnie wyodrębniono lokal M. L.. Z kolei pozwana w treści odpowiedzi na pozew wniosła o odrzucenie pozwu z uwagi na zawisłość sprawy (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), ewentualnie o oddalenie powództwa, a nadto podniosła zarzut braku po swojej stronie legitymacji biernej do występowania w sprawie, nieudowodnienia wysokości dochodzonego roszczenia oraz wygaśnięcia/nieistnienia wierzytelności, która ma zabezpieczać hipoteka i tym samym wierzytelności z tytułu której powód dochodzi zapłaty.

Sąd przyjął, że ustalony w niniejszej sprawie stan faktyczny pozostawał przy tym w zasadzie bezsporny. Sporna okazała się jedynie ocena prawna roszczenia powoda przede wszystkim z uwagi na skuteczność wykreślenia wpisu hipotecznego z nieruchomości na mocy postanowienia z dnia 28 września 2007 r.

W tym kontekście Sąd wziął pod uwagę to, że stosownie do treści art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (dalej: u.k.w.h.) w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego można nieruchomość obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością. Istotą hipoteki jako formy zabezpieczenia jest to, iż w razie niezyskania zaspokojenia wierzytelności od dłużnika osobistego, wierzyciel może uzyskać je od dłużnika rzeczowego. Jeżeli pomimo nadejścia terminu płatności wierzyciel hipoteczny nie uzyska należnego mu świadczenia, może zażądać spełnienia zobowiązania według swego wyboru, tj. zarówno od dłużnika osobistego lub rzeczowego albo od obydwo z nich. Wynika to z tego, że poprzez ustanowienie hipoteki powstaje tzw. odpowiedzialność rzeczowa, której istotą jest to, iż wierzyciel może dochodzić zaspokojenia swojej wierzytelności z przedmiotu zabezpieczenia jedynie w wysokości jego wartości bądź wysokości ustanowionej hipoteki, w zależności od tego, która z nich przedstawia wartość niższą. Do tej wysokości ogranicza się bowiem odpowiedzialność dłużnika hipotecznego. Przesądzając zatem o zasadności ewentualnego powództwa, z uwagi na treść art. 319 k.p.c., Sąd z urzędu powinien zastrzec w wyroku właścicielowi prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności, czego też domagała się w niniejszej sprawie strona powodowa. Nadto, zgodnie z art. 67 u.k.w.h. do powstania hipoteki niezbędny jest wpis w księdze wieczystej.

Sąd w pierwszej kolejności wskazał, że w okolicznościach niniejszej sprawy brak było przesłanek do odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., który stanowi, iż sąd odrzuci pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samym stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Przedmiotowe granice zawisłości sporu z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. wyznaczają – żądanie udzielenia ochrony prawnej w sposób i w zakresie wskazanym w pozwie

oraz podstawa faktyczna żądania (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2011 r., I CSK 451/10, Legalis). Tożsamość roszczeń zachodzi wówczas, kiedy sąd ma w obu sprawach orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tego samego żądania i kiedy rozstrzygnięcie jednej ze spraw oznacza rozstrzygnięcie także drugiej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2011 r., II CSK 427/10, Legalis; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2012 r., I CSK 100/11, niepubl.). Tożsamość przedmiotu uprzedniego orzeczenia oraz kolejnego powództwa wykluczająca możliwość jego merytorycznej oceny i uzasadniająca odrzucenie pozwu, zachodzi w przypadku jednakowej podstawy faktycznej i prawnej rozstrzygnięcia oraz ponownego żądania powoda, przy czym przesłanki te muszą wystąpić kumulatywnie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2014 r., III CSK 124/13, Legalis). W okolicznościach niniejszej sprawy nie ulega wątpliwości, że powód L. N. już uprzednio, wnosząc do Sądu Rejonowego w Świnoujściu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym skierowanym przeciwko M. L., objął powództwem także żądanie zapłaty na jego rzecz kwoty 350.000,00 zł, która to sprawa w wyniku przekazania na podstawie art. 17 pkt 4 k.p.c. zawisła przed tut. Sądem Okręgowym w Szczecinie (sygn. akt I C 1547/17), zaś postanowieniem z dnia 5 czerwca 2018 r. została zawieszona do czasu prawomocnego zakończenia postępowania prowadzonego przed Sądem Rejonowym w Świnoujściu (sygn. akt I C 1012/17). Sąd wyjaśnił, że różnica pomiędzy niniejszą sprawą, a postępowaniem prowadzonym pod sygn. akt I C 1547/17 polega na tym, że powód wywodzi swoje roszczenie z wpisów hipotecznych (hipoteka przymusowa łączna) obciążających dwie różne nieruchomości należące do M. L., w których bezprawnie wykreślone hipoteki stanowić miały podstawę dochodzonych roszczeń. W sprawie o sygn. akt I C 1547/17, powód – domagając się od pozwanej 350.000,00 zł - wskazuje na nieruchomość stanowiącą lokal niemieszkalny – garaż wewnętrzny nr (...) zlokalizowany w budynku nr (...) przy ul. (...) w M., dla którego prowadzona jest księga wieczysta o nr (...) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu, zaś w niniejszej sprawie na nieruchomość stanowiącą lokal mieszkalny nr (...) w segmencie (...) zlokalizowany w budynku nr (...) przy ul. (...) w M. wraz z garażem nr (...) oraz udziałem w częściach wspólnych budynku, dla którego Sąd Rejonowy w Świnoujściu prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Powyższe stanowi zatem o odrębności podstawy faktycznej powództw. Pozwana bowiem (jako dłużnik rzeczowy) odpowiadać może za jedno roszczenie może w oparciu o dwie odrębne podstawy prawne.

Powyższa okoliczność uniemożliwia zatem odrzucenie pozwu w oparciu o ww. przepis art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c..

Orzekając o oddaleniu powództwa Sąd miał na uwadze w pierwszej kolejności, że z treści aktualnej treści księgi wieczystej o nr (...) nie wynika, by w jej dziale IV widniała hipoteka przymusowa na rzecz powoda L. N.. Niemniej, z treści aktu notarialnego – umowy ustanowienia odrębnej własności i sprzedaży lokalu z dnia 27 lipca 2002 r., rep. „A” (...) stwierdzić można, że w momencie nabywania przez pozwaną lokalu przy ul. (...) od Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M., w działach IV ksiąg wieczystych nieruchomości należących do Spółdzielni Mieszkaniowej, tj. nieruchomości położonej przy ul. (...) o pow. 643m², dla której prowadzona była księga wieczysta o nr (...) (dziś: (...)) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu oraz nieruchomości położonej przy ul. (...) stanowiącej działkę gruntu nr (...) o pow. 3.936 m², dla której prowadzona była księga wieczysta o nr (...) (dziś: (...)) przez Sąd Rejonowy w Świnoujściu, wpisana była m.in. hipoteka przymusowa w kwocie 555.534,00 zł na rzecz I. N. dla zabezpieczenia wycofanych wpłat na lokale mieszkalne. Podstawę wpisu stanowiło prawomocne postanowienie z dnia 27 listopada 2000 r. Sądu Okręgowego w Szczecinie, sygn. akt I Co 206/00. Kolejno, postanowieniem z dnia 28 września 2007 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie (sygn. akt I Co 206/00) uchylił postanowienie z dnia 27 listopada 2000 r., w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia L. N. w postaci ustanowienia hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 555.534,15 zł na udziałach należących początkowo do Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M., zaś następnie – po zawarciu umowy z dnia 27 lipca 2002 r. – do pozwanej M. L. w części dotyczącej nabytego przez nią lokalu mieszkalnego. Ostatecznie jednak postanowieniem z dnia 31 października 2008 r. (sygn. akt I ACz 645/08) Sąd Apelacyjny w Szczecinie, wskutek zażalenia L. N., zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 28 września 2007 r. w sprawie o sygn. akt I Co 206/00. W uzasadnieniu orzeczenia wskazano zaś, iż w sprawie nie doszło do zmiany okoliczności uzasadniających uchylenie, bądź zmianę postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Zdaniem Sądu powód nie musiał wykazywać, by kiedykolwiek został dokonany (co prawda jedynie deklaracyjny) wpis hipoteki do księgi wieczystej o nr (...). Hipoteka przymusowa na rzecz powoda wraz z momentem wyodrębnienia

lokalu pozwanej stała się bowiem z mocy prawa hipoteką przymusową łączną (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 września 2018 r., I CSK 161/18, Legalis; zob. także S. Kostecki, w: Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz do art. 76, red. K. Osajda, Legalis 2019).

W oparciu o powyższe ustalenia powód powoływał się na treść art. 95 u.k.w.h., który miałby stanowić podstawę ustalenia, że pomimo formalnego wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej de facto bez podstawy prawnej, hipoteka ta (wbrew domniemaniom z art. 3 u.k.w.h.) nadal istnieje. Odnosząc się do powyższego, zdaniem Sądu, z okoliczności sprawy istotnie wynika, że wykreślenie ww. hipoteki zostało dokonane bez podstawy prawnej (skoro postanowienie o zabezpieczeniu zostało uchylone), niemniej jednak powód nie wykazał, by dochował on wskazanego w treści art. 95 u.k.w.h. terminu 10-letniego dla konwalidacji skutków wykreślenia wpisu hipoteki w dziale IV księgi wieczystej o nr (...). W tej mierze Sąd wskazuje, że zgodnie z art. 95 u.k.w.h. w razie wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej bez ważnej podstawy prawnej hipoteka wygasa po upływie lat dziesięciu. Przepis ten ma zastosowanie w sytuacji, gdy materialnoprawna podstawa wykreślenia hipoteki nie istniała, okazała się nieważna lub bezskuteczna.

Odwołując się do poglądów nauki prawa Sąd wyjaśnił, że taka sytuacja występuje, gdy wykreślenia hipoteki dokonano m.in. na podstawie orzeczenia sądu, które zostało następnie uchylone lub zmienione (również jak w przypadku niniejszej sprawy zabezpieczenia roszczenia pieniężnego udzielonego w trybie art. 747 pkt 2 k.p.c.). W wyroku z dnia 21 marca 2013 r. Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli hipoteka przymusowa została wpisana w księdze wieczystej na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia, a następnie wykreślona na podstawie postanowienia uchylającego zabezpieczenie, mimo że w rzeczywistości nie wystąpiły przesłanki stwierdzające upadek zabezpieczenia roszczenia, to hipotekę należy uznać za wykreśloną bez podstawy materialnoprawnej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 420/12, Legalis).

Dziesięcioletni termin, o którym mowa w art. 95 u.k.w.h., jest terminem prawa materialnego, który nie podlega skróceniu ani wydłużeniu. Do jego biegu co do zasady nie stosuje się przepisów o biegu przedawnienia roszczeń (art. 121 – 124 k.c.). Nie jest zatem możliwe ani zawieszenie biegu (art. 121 k.c.), ani przerwanie biegu 10-letniego terminu (art. 123 k.c.). Wyjątkiem od tej zasady jest jednak wytoczenie przez wierzyciela powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości (art. 10 u.k.w.h.) w celu ustalenia, że wykreślona hipoteka nadal istnieje. Z kolei zawieszenie biegu terminu może nastąpić jedynie w sytuacji zadziałania siły wyżej.

W tym kontekście jurydycznym Sąd stwierdził, że powód nie wykazał, by od momentu wydania przez Sąd Apelacyjny w Szczecinie postanowienia z dnia 31 października 2008 r. (I ACz 645/08) do momentu wniesienia powództwa w niniejszej sprawie, kiedykolwiek podejmował starania mające na celu ponowny wpis hipoteki przymusowej łącznej w kwocie 555.534,00 zł na swoją rzecz dla zabezpieczenia jego uprzednio uznanych roszczeń o wycofane wpłaty na lokale mieszkalne do księgi wieczystej nr (...). Żadne z podawanych przez niego zdarzeń procesowych nie mogło także stanowić podstawy do zawieszenia lub przerwania 10-letniego terminu. Skoro tak, uznać należy, że termin 10-letni upłynął w jego przypadku w dniu 31 października 2018 r., zaś w momencie wytoczenia powództwa, tj. w dniu 26 września 2019 r. powód nie mógł korzystać z ochrony prawnej wyrażonej w art. 95 u.k.w.h., bowiem przedmiotowa hipoteka na nieruchomości pozwanej wygasła. Nie ulega wątpliwości, że powód, chcąc uniknąć upływu 10-letniego terminu wygaśnięcia hipoteki, powinien domagać się jej przywrócenia poprzez wniesienie powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 u.k.w.h.), w których zażądałby ustalenia, że hipoteka – choć wykreślona – nie wygasła. Dopiero wówczas powód mógłby, na podstawie prawomocnego wyroku ustalającego treść księgi wieczystej, domagać się wpisu hipoteki z powrotem w księdze, zaś następnie skutecznie dochodzić przeciwko pozwanej swoich roszczeń. Co więcej, powód mógłby wnieść na czas prowadzonego postępowania o zabezpieczenie powództwa poprzez ujawnienie ostrzeżenia w dziale III księgi wieczystej (art. 10 ust. 2 u.k.w.h.).

Wbrew temu powód nie wykazał, by w przypadku nieruchomości o numerze księgi wieczystej (...) kiedykolwiek wniósł podobne powództwo. Postępowanie prowadzone obecnie przed Sądem Rejonowym w Świnoujściu o sygn. akt I C 1547/17 (co wynika z treści pozwu oraz dalszych pism procesowych) dotyczy bowiem – w przypadku M. L. - jedynie nieruchomości oznaczonej nr (...). Nie można przyjąć przy tym, by skutki wytoczenia powództwa z art. 10 u.k.w.h. w sprawie o sygn. akt I C 1547/17 rozciągały się także na niniejsze postępowanie.

Sąd odwołał się do wykładni przedstawionej w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2009 r. w sprawie III CZP 101/09 (Legalis) dotyczącym okoliczności faktycznych analogicznych do prezentowanych w niniejszym postępowaniu, stwierdzając, że jeśli hipoteka łączna istnieje, losy hipotek obciążających poszczególne nieruchomości mogą kształtować się różnie. Jak wynika zaś z art. 76 ust. 2 u.k.w.h., zależą one od działań podejmowanych przez wierzyciela, który według swego uznania może dokonać podziału hipoteki pomiędzy poszczególne nieruchomości, a nawet zwolnić niektóre nieruchomości z obciążenia hipotecznego. Przyjęcie konstrukcji zakładającej istnienie tylu hipotek, ile jest obciążonych nią nieruchomości, powoduje, że nawet wygaśnięcie hipotek na niektórych nieruchomościach nie pociąga za sobą wygaśnięcia pozostałych. W konsekwencji dopuszczalne jest także różnicowanie sytuacji prawnej właścicieli tych nieruchomości.

W konsekwencji Sąd uznał, iż powód nie wykazał istnienia obciążającej nieruchomość pozwanej hipoteki przymusowej łącznej na zabezpieczenia jego roszczeń.

Zdaniem Sądu podzielić należy także twierdzenia pozwanej, iż wierzytelność powoda, której zasądzenia się domaga, wygasła z uwagi na treść przepisów wprowadzających ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 1997 r., nr 121., poz. 770 ze zm.). W okolicznościach sprawy bezsporne było bowiem, że decyzją Starosty (...) z dnia 31 sierpnia 2016 r. stwierdzono nabyciem z dniem 1 stycznia 2016 r. przez Skarbu Państwa, nieodpłatnie, z mocy prawa, mienia pozostałego po wykreślonym z Krajowego Rejestru Sądowego podmiocie, tj. Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w M., własności nieruchomości położonej w obrębie 20 miasta M., udziału w działce zabudowanej nr (...) o pow. 0,3936 ha, dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz udziału w działce niezabudowanej nr (...) o pow. 0,0643ha, dla której Sąd Rejonowy w Świnoujściu V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), stanowiących dotychczas własność Spółdzielni Mieszkaniowej (...) (co stanowiło konsekwencję zaniechania obowiązku rejestracyjnego). Z kolei zgodnie z art. 9 ust. 2c roszczenia wierzycieli podmiotów, o których mowa w ust. 2a (m.in. SM (...)), wygasają, jeżeli nie będą dochodzone przeciwko Skarbowi Państwa w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Jeżeli przed nabyciem mienia przez Skarb Państwa wierzyciel uzyskał tytuł egzekucyjny przeciwko podmiotowi, o którym mowa w ust. 2a, roszczenie stwierdzone w tym tytule wygasza, w przypadku gdy wierzyciel nie złoży wniosku o wszczęcie egzekucji w terminie roku od chwili nabycia mienia przez Skarb Państwa. Powód nie wykazał w żaden sposób, by w powyższym terminie dochodził wobec Spółdzielni Mieszkaniowej jakichkolwiek roszczeń, przez co należy przyjąć, że jego wierzytelność wygasła wraz z upływem rocznego terminu. Powód nie wykazał też w żadnym zakresie wysokości dochodzonej wierzytelności. Nie wiadomo bowiem na jakiej podstawie powód wyliczył wskazywaną kwotę 555.534,15 zł oraz jaka była podstawa dochodzonych przez niego odsetek w wysokości 3% w stosunku miesięcznym liczonych od dnia 27 lipca 2002 r. do dnia zapłaty. Pozbawione podstaw są w tym zakresie twierdzenia, by różnica w wysokości dochodzonego przez powoda roszczenia w sprawie o sygn. akt I C 1547/17 a w niniejszej sprawie wynikała z tego, że powód w pierwszej z nich kierował się oszacowaniem wartości lokali (gdyż dłużnik hipoteczny odpowiada jedynie do wartości nieruchomości obciążanej hipotecznie), zaś w niniejszej sprawie kierował się wysokością hipoteki.

W rezultacie Sąd stwierdził, że pozwana nie posiada legitymacji biernej do występowania w niniejszej sprawie. Obciążająca jej nieruchomość hipoteka została bowiem wykreślona, a powód nie dochował wyznaczonego art. 95 ustawy o księgach wieczystych i hipotece terminu do ponownego ujawnienia swojego prawa w księdze wieczystej nieruchomości M. L.. Brak przeprowadzenia postępowania o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym powoduje w istocie, że nie jest możliwe ustalenie odpowiedzialności rzeczowej pozwanej, a tym samym brak jest jakiegokolwiek podstawy prawnej do zasądzenia od niej na rzecz L. N. jakichkolwiek kwot.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., zgodnie z którym strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty procesu. Zważając na to, że w rozpoznawanej sprawie żądanie pozwu zostało oddalone, obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu stronie pozwanej należałoby nałożyć na powoda. Na koszty te składało się wynagrodzenie reprezentującego pozwaną pełnomocnika w osobie radcy prawnego oraz koszt poniesionej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa. Z tego względu Sąd w pkt II wyroku zasądził od L. N. na rzecz M. L. kwotę 10.800 zł tytułem wynagrodzenia pełnomocnika ustaloną w oparciu o § 2 pkt 7

rozporządzenia z dnia 22 października 2015 r. – w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r., poz. 265) oraz 17,00 zł tytułem uiszczonej opłaty skarbowej od pełnomocnictwa jako uzasadniony wydatek pełnomocnika reprezentującego stronę – łącznie 10.817,00 zł tytułem kosztów procesu.

Na mocy postanowienia wydanego na posiedzeniu w dniu 22 stycznia 2019 r. (k. 34) Referendarz sądowy zwolnił powoda od kosztów sądowych w całości oraz ustanowił dla niego pełnomocnika z urzędu w osobie adwokata. Stąd też, w oparciu o § 9 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia z dnia 3 października 2016 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 1714 ze zm.) w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, Sąd w pkt IV wyroku przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz adwokata reprezentującego powoda kwotę 7.200 zł powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu.

Apelację od tego wyroku wniósł powód zaskarżając wyrok w części oddalającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu. Wyrokowi zarzucono naruszenie art. 95 u.k.w.h. w zw. z art. 121 -124 poprzez błędne przyjęcie że do art. 95 u.k.w.h. nie mają zastosowania przepisy dotyczące przerwy biegu przedawnienia, oraz art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i obciążenie powoda obowiązkiem zwrotu pozwanej kosztów procesu.

W uzasadnieniu przedstawiono argumentację wskazującą na konieczność odpowiedniego stosowania przepisów art. 121 – 124 k.c. do biegu terminu zawitego określonego w art. 95 u.k.w.h.

W odpowiedzi na apelację wniesiono o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania przedstawiając wywód afirmujący zaskarżone rozstrzygnięcie

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Kontrola sprawy w granicach wyznaczonych przez apelującego nie wykazała wadliwości zaskarżonego rozstrzygnięcia.

Zgodnie z art. 382 k.p.c. Sąd II instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z regulacji tej wynika, że postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy. Oznacza to z kolei, że wyrok sądu drugiej instancji musi opierać się na jego własnych ustaleniach faktycznych i prawnych poprzedzonych ponowną oceną materiału procesowego.

Wykonując ten obowiązek Sąd Apelacyjny dokonał własnej oceny przedstawionego pod osąd materiału procesowego i w jej wyniku stwierdził, że Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe, a poczynione ustalenia faktyczne (zawarte w wyodrębnionej redakcyjnie części uzasadnienia zaskarżonego wyroku) nie są wadliwe i znajdują odzwierciedlenie w treści przedstawionych w sprawie dowodów. Sąd odwoławczy ustalenia Sądu Okręgowego czyni częścią uzasadnienia własnego wyroku, nie znajdując potrzeby ponownego ich szczegółowego przytaczania.

Trafna też i niewymagająca ponowienia jest argumentacja prawna, która legła u podstaw oddalenia powództwa w niniejszej sprawie. Powód kwestionując poprawność zaskarżonego wyroku odnosi się wyłącznie do jednej z płaszczyzn rozstrzygnięcia jaką jest uznanie, że wobec upływu terminu określonego w art. 95 u.k.w.h. wygasła hipoteka (i związana z tym odpowiedzialność rzeczowa pozwanej za dług spółdzielni wobec powoda. Pomija natomiast skarżący tą część wyводу, który (alternatywnie) uzasadnia oddalenie powództwa kwestią wygaśnięcia wierzytelności zabezpieczanej hipoteką.

Uzupełniając argumentację Sądu Okręgowego odwołać się należy do wykładni normy art. 9 ust 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770 z późn. zm.) dokonanej przez Sąd Najwyższy w sprawie wytoczonej przez powoda innemu nabywcy nieruchomości. W uchwale z dnia 12 grudnia 2019 roku (III CZP 49/19, OSNC 2020/10/84) przyjęto, że wygaśnięcie roszczeń wierzycieli na podstawie art. 9 ust. 2c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym

Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 121, poz. 770 z późn. zm.), pociąga za sobą wygaśnięcie hipotek zabezpieczających ich wierzytelności.

Sąd Okręgowy ocenił zgłoszone roszczenie także na podstawie normy art. 9 ust 2c cytowanej wyżej ustawy z 20 sierpnia 1997 roku i skonkludował swój wywód stwierdzeniem, że powód nie wykazał, by zapobiegł (poprzez podjęcie którejkolwiek z czynności, o których mowa w art. 9 ust 2c) wygaśnięciu wierzytelności zabezpieczanej. Wygaśnięcie tej wierzytelności zaś Sąd powiązał z kwestią istnienia odpowiedzialności dłużnika rzeczowego i wyprowadził wniosek prawny analogiczny do wyrażonego w cytowanej wyżej uchwale.

W apelacji nie odniesiono się w ogóle do tej części oceny prawnej powództwa. Nie przedstawiono w szczególności zarzutów dotyczących ustaleń faktycznych dotyczących tej kwestii. Nie zarzucano więc, że Sąd błędnie ustalił, iż powód nie podjął czynności wymaganych odeń dla zachowania wierzytelności zgodnie z art. 9 ust 2c ustawy. Podzielając zatem przedstawioną przez Sąd Okręgowy argumentację i uwzględniając wykładnię prawa zaprezentowaną w powołanej uchwale Sądu Najwyższego przyjąć należy, że w świetle ustalonego i niekwestionowanego przez skarżącego stanu faktycznego, wygaśnięcie wierzytelności zabezpieczanej pociągnęło za sobą wygaśnięcie hipoteki ją zabezpieczającej. To zaś stanowi pierwotną przyczynę oddalenia powództwa i czyni żądania apelacji bezzasadnymi.

Odnosząc się natomiast do zarzutu naruszenia art. 95 u.k.w.h w zw. z art. 121 -124 k.c. stwierdzić należy, że skarżący poprzestając na kwestionowaniu poprawności zastosowania przez Sąd Okręgowy prawa materialnego nie przedstawia w apelacji żadnego relewantnego w płaszczyźnie art. 121- 123 k.c., które miałyby przerwać bieg terminu zawitego określonego w art. 95 u.k.w.h.. W świetle stanowiska strony powodowej wyrażonego na rozprawie apelacyjnej, powód nie dochodził przed upływem terminu ani żądania zaspokojenia swojej wierzytelności z nieruchomości objętej sporem w niniejszej sprawie ani też żądania uzgodnienia treści księgi wieczystej tej nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym. Nie twierdzono (ani tym bardziej nie wykazano), by dokonano innych czynności, które w świetle art. 123 k.c. mogłyby stanowić podstawę do twierdzenia że doszło do przerwy biegu terminu. Nie wykazano zatem, by w sprawie zachodziła którakolwiek z okoliczności wymienionych w art. 121 lub 122 k.c.

Możliwość dokonania oceny zastosowania per analogiam przepisów art. 121-123 k.c. do oceny upływu terminu określonego w art. 95 u.k.w.h powstałaby zaś wówczas dopiero, gdyby skarżący wykazał fakt, z którym wiązać można tezę o przerwie (zawieszeniu) biegu terminu. Zaniechanie odniesienia stawianego zarzutu do ustalonego przez Sąd Okręgowy stanu faktycznego w istocie powoduje, że także ta część argumentacji skargi apelacyjnej nie może być uznana za zasadną (w istocie zawiera rozważania teoretycznoprawne).

Dodać też należy, że Sąd Okręgowy w swoich rozważaniach przyjął możliwość przerwania biegu terminu zawitego (zarówno przez wniesienie powództwa na podstawie art. 10 u.k.w.h. jak i powództwa o zapłatę opartego o twierdzenie, że pozwana jest dłużniczką rzeczową ze względu na obciążenie spornej nieruchomości hipoteką). Sąd jednak odwołując się do judykatury Sądu Najwyższego wskazał na (zgodną z konstrukcją odpowiedzialności hipotecznej – jako odpowiedzialności za dług, ograniczonej do obciążonej hipoteką nieruchomości) „indywidualizację” prawa do zaspokojenia wierzytelności z każdej nieruchomości objętej hipoteką łączną i wynikające stąd zróżnicowanie prawne sytuacji związanej z istnieniem lub wygaśnięciem prawa do uzyskania zaspokojenia z poszczególnych nieruchomości (postanowienie SN z 4.12.2009 r., III CZP 101/09, LEX nr 565646). Wskazał Sąd Okręgowy, że w niniejszej sprawie konieczne było wykazanie przesłanek pozwalających na przyjęcie że w świetle art. 95 u.k.w.h. przerwany został termin po którym wygasła hipoteka na nieruchomości objętej pozwem w niniejszej sprawie. Skoro takich okoliczności nie wykazano, a powództwo w sprawie zostało bezsprzecznie wniesione po upływie terminu 10 lat od daty wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości objętej sporem, to trafna jest konkluzja Sądu Okręgowego, że (także i z tej przyczyny) przyjąć należy że hipoteka obciążająca tą nieruchomość wygasła. Stąd też nie ma racji skarżący zarzucając Sądowi naruszenie art. 95 u.k.w.h.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 102 k.p.c. przypomnieć należy, że norma ta stanowi wyjątek od określonej w art. 98 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu Podmiot, który powoduje, że druga strona procesu zbędnie

zostaje uwikłana w spór sądowy, angażując w to środki finansowe, jest w myśl tej zasady zobowiązany do zwrotu tych kosztów.

Zasada ta nie jest jednak bezwzględna. W sytuacjach szczególnych, w których jej zastosowanie nie dawałoby się pogodzić ze zobiektywizowanym poczuciem sprawiedliwości, ustawodawca pozwala Sądowi na korektę tych skutków i orzeczenie o kosztach z odstępstwem od tej zasady. Normę upoważniającą do takiego odstępstwa wyraża art. 102 k.p.c. zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Syntetyzując poglądy judykatury dotyczące przesłanek stosowania tego przepisu wskazać należy, że art. 102 k.p.c. wyraża zasadę słuszności w orzekaniu o kosztach procesu, stanowiąc wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Do okoliczności podlegających uwzględnieniu należą zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i będące na zewnątrz, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej, oceniane przez pryzmat zasad współżycia społecznego. Hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia zatem sądowi orzekającemu swobodę oceny czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami procesu. Podkreślić przy tym należy, iż sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia - na podstawie art. 102 k.p.c. - od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego.

Tym samym w art. 102 k.p.c. ustawodawca przyznał sądowi orzekającemu prawo dokonania oceny na podstawie swobodnego uznania. Regulacja ta umożliwiła wydanie orzeczenia zgodnego ze zobiektywizowanym poczuciem sprawiedliwości w sytuacji, gdy zastosowanie zasady odpowiedzialności za wynik procesu prowadziło do rozstrzygnięcia oczywiście niesłusznego. Innymi słowy przepis ten jest wyrazem tzw. prawa sędziowskiego – przyznaje Sądowi kompetencję do łagodzenia skutków zasad przyjętych przez ustawodawcę w sytuacji, gdy ich zastosowanie nie daje się pogodzić z elementarnym poczuciem sprawiedliwości.

Norma ta nie może być jednak nadużywana, skoro w efekcie jej zastosowania podmiot, który wygrywa proces jest obciążany niezbędnymi kosztami dochodzenia swoich słusznych praw. Zastosowanie normy art. 102 k.p.c. wymaga więc nie tylko wskazania okoliczności faktycznych uzasadniających odstępstwo od zasady lecz przedstawienie racji które powodują, że w świetle tych okoliczności podmiot wygrywający proces powinien zostać pozbawiony prawa do uzyskania zwrotu poniesionych i celowych kosztów.

W konsekwencji stwierdzić należy, że rozstrzygnięcie co do obciążenia strony kosztami postępowania z uwagi na zastosowanie zasady słuszności musi zależeć od okoliczności określonej sprawy, które muszą być ocenione z uwzględnieniem racji obu stron oraz ogólnych zasad dotyczących ponoszenia kosztów zgodnie z wynikiem sporu.

Instancyjna korekta rozstrzygnięć odwołujących się do reguł słusznościowych lub polegających na zastosowaniu kompetencji o charakterze dyskrejonalnym względnie odmawiających zastosowania tych reguł jest dopuszczalna jedynie wówczas, gdy skutki orzeczenia są rażąco sprzeczne z zasadami słuszności (prowadzą do rozstrzygnięć nie dających pogodzić się ze zobiektywizowanym poczuciem sprawiedliwości) czy też można przypisać im wadę dowolności oceny.

Podważając poprawność zastosowania normy art. 98 k.c. i odwołując się do konieczności rozstrzygnięcia w oparciu o zasady słuszności wykazać zatem należy, że rozstrzygnięcie Sądu nakładające na przegrywającego obowiązek zwrotu kosztów poniesionych przez stronę wygrywającą narusza elementarne względy słuszności a Sąd odmawiając zastosowania normy art. 102 k.p.c. (jak w skazano w istocie zawierającego element władzy o charakterze dyskrejonalnym) wydał orzeczenie, które nie da się pogodzić z pojmowanymi w sposób zobiektywizowany wzorcami moralnymi.

W niniejszej sprawie argumentów takich nie przedstawiono. Skarżący poprzestaje na odwołaniu się do argumentu, z którego wynikać ma, że powód stracił ogromną sumę pieniędzy wskutek błędnego wykreślenia hipoteki przez sąd, a nadto jest osobą schorowaną i utrzymującą się z niewielkiej emerytur nadto zaś powód mógł być subiektywnie przekonany o słuszności swoich praw. Pomija jednak skarżący, że wprawdzie u podstaw sporu legło wadliwe wykreślenie hipoteki z księgi wieczystej to jednak przesądzona w sprawie utrata prawa uzyskania zaspokożenia z nieruchomości była wynikiem wieloletniej beczynności samego powoda (który w tym okresie zdawał już sobie sprawę z tego, że hipoteka została wykreślona bezzasadnie. Miał więc możliwość podjęcia w terminie środków prawnych zmierzających do zachowania swojego prawa. Zaniechania tego nie usprawiedliwiono w niniejszym sporze. Z kolei stanowisko i argumentacja pozwanej zmierzająca do odparcia żądań pozwu była znana od momentu wdania się przez nią w spór. Dotyczyła kwestii istnienia prawa. Zatem nie występują w sprawie przesłanki z których wywodzić należałoby że powód pozostawał w błędnym ale usprawiedliwionym okolicznościami przekonaniu o zasadności swoich żądań. Wielokrotnie też wskazywano, że wyłącznie względ na sytuację majątkową strony nie może uzasadniać żądania zastosowania normy art. 102 k.p.c.

Oceniając w tym kontekście jurydycznym i faktycznym zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. przyjąć należy, że nie wykazał skarżący, by Sąd Okręgowy odmawiając zastosowania normy art. 102 k.p.c. nadużył swojej kompetencji i wydał orzeczenie w sposób oczywisty sprzeczne ze (pojmowanym w sposób zobiektywizowany) poczuciem sprawiedliwości. Powoduje to, że także ten zarzut nie może odnieść postulowanego przez skarżącego w apelacji skutku procesowego.

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Orzekając o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd odwoławczy skorzystał z własnej kompetencji określonej normą art. 102 k.p.c. i zdecydował o odstąpieniu od obciążania powoda kosztami należnymi pozwanej.

W tej mierze Sąd uwzględnił fakt, że pozwana w chwili zamknięcia rozprawy nie była już zastępowana przez pełnomocnika, który w toku postępowania wypowiedział pełnomocnictwo (k. 129 akt). Zarazem nie wykazano, by koszty związane z początkowym udziałem pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym zostały w ogóle poniesione. Udział pełnomocnika ograniczył się do złożenia odpowiedzi na apelację, powtarzającej w istocie argumenty przedstawione w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego. W rezultacie biorąc też pod uwagę znaczną wartość kosztów procesu zasądzonych za postępowanie przez Sądem I instancji w kontekście wykazanej w sprawie złej sytuacji ekonomicznej i zdrowotnej powoda przyjąć należało, że obciążanie go kolejnymi kosztami przy nikłym nakładzie pracy pełnomocnika pozwanej w toku postępowania apelacyjnego, nie dawało się już pogodzić z względami słuszności.

O wynagrodzeniu pełnomocnika z urzędu (obejmującym należny podatek VAT) orzeczono na podstawie §8 pkt. 7) w zw. z §16 ust. 1 pkt. 2 oraz §4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 18).

Edyta Buczkowska – Żuk Krzysztof Górski Agnieszka Bednarek-Moraś